BOSHLANG‘ICH SINF ONA TILI DARSLARIDA SUN’IY INTELLEKT IMKONIYATLARIDAN FOYDALANISH

Ilmiy rahbar: Andijon davlat pedagogika instituti “Boshlang’ich ta’lim kafedrasi o’qituvchisi To’raboyeva Mahliyoxon

Boshlang’ich ta’lim yo’nalishi 3-kurs talabasi Ergasheva Madinaxon

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf ona tili darslarida sun’iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanishning pedagogik ahamiyati, ta’lim samaradorligini oshirishdagi o‘rni hamda o‘quvchilarning nutqiy va ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirishdagi imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, dars jarayonida qo‘llaniladigan interaktiv metodlar, raqamli texnologiyalar va sun’iy intellekt asosidagi vositalarning afzalliklari ilmiy jihatdan tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: sun’iy intellekt, boshlang‘ich ta’lim, ona tili darslari, pedagogik texnologiyalar, innovatsion yondashuv, raqamli ta’lim, interaktiv metodlar, o‘quvchi faolligi, savodxonlik, ta’lim samaradorligi.

Аннотация: В данной статье раскрывается педагогическое значение использования возможностей искусственного интеллекта на уроках родного языка в начальных классах, его роль в повышении эффективности обучения, а также возможности развития речевых и творческих компетенций учащихся. Также научно проанализированы преимущества интерактивных методов, цифровых технологий и средств, основанных на искусственном интеллекте, применяемых в образовательном процессе.

Ключевые слова: искусственный интеллект, начальное образование, уроки родного языка, педагогические технологии, инновационный подход, цифровое образование, интерактивные методы, активность учащихся, грамотность, эффективность обучения.

Abstract: This article discusses the pedagogical importance of using

artificial intelligence opportunities in primary school mother tongue lessons, its role in improving the effectiveness of education, and its impact on developing students' speech and creative competencies. In addition, the advantages of interactive methods, digital technologies, and artificial intelligence-based tools used in the teaching process are scientifically analyzed.

Keywords: artificial intelligence, primary education, mother tongue lessons, pedagogical technologies, innovative approach, digital education, interactive methods, student activity, literacy, educational effectiveness.

Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar rivojlanayotgan davrda ta'lim tizimini zamonaviy yondashuvlar asosida tashkil etish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang‘ich ta'lim bosqichida o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, og‘zaki va yozma nutqini rivojlantirish, savodxonlik ko‘nikmalarini shakllantirishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan samarali foydalanish zarurati ortib bormoqda. Shu jihatdan ona tili darslarini yangi metodlar asosida tashkil etish, dars jarayoniga axborot-kommunikatsiya vositalarini joriy etish hamda ta'lim sifati va samaradorligini oshirish dolzarb masalalardan biri sanaladi.

Boshlang‘ich sinf ona tili darslari o‘quvchilarning fikrlash qobiliyati, nutq madaniyati, muloqot ko‘nikmasi hamda ijodiy tafakkurini rivojlantirishda alohida o‘rin tutadi. Mazkur fan orqali o‘quvchilarda to‘g‘ri o‘qish, ravon yozish, matnni tushunish va mustaqil bayon etish kompetensiyalari shakllantiriladi. Shuning uchun ham darslarni an'anaviy usullar bilan cheklab qolmasdan, zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etish ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar rivojlanayotgan davrda ta'lim tizimini zamonaviy yondashuvlar asosida tashkil etish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang‘ich ta'lim bosqichida o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, og‘zaki va yozma nutqini rivojlantirish, savodxonlik

ko‘nikmalarini shakllantirishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan samarali foydalanish zarurati ortib bormoqda. Shu jihatdan ona tili darslarini yangi metodlar asosida tashkil etish, dars jarayoniga axborot-kommunikatsiya vositalarini joriy etish hamda ta’lim sifati va samaradorligini oshirish dolzarb masalalardan biri sanaladi.

Boshlang‘ich sinf ona tili darslari o‘quvchilarning fikrlash qobiliyati, nutq madaniyati, muloqot ko‘nikmasi hamda ijodiy tafakkurini rivojlantirishda alohida o‘rin tutadi. Mazkur fan orqali o‘quvchilarda to‘g‘ri o‘qish, ravon yozish, matnni tushunish va mustaqil bayon etish kompetensiyalari shakllantiriladi. Shuning uchun ham darslarni an’anaviy usullar bilan cheklab qolmasdan, zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etish ta’lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Ta’lim tizimida innovatsion yondashuvlarni qo‘llash masalalari pedagog olimlar tomonidan ham alohida tadqiq etilgan. Jumladan, Isroilov ta’lim jarayonida pedagogik texnologiyalar va innovatsion metodlardan foydalanish o‘quvchilarning faolligini oshirish, bilimlarni mustahkamlash hamda zamonaviy kompetensiyalarni shakllantirishda muhim omil ekanligini ta’kidlaydi. Muallifning fikricha, ta’limda texnologik yondashuvni rivojlantirish o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi va ijodiy faoliyatini kuchaytirishga xizmat qiladi (Isroilov, 2022).

Shuningdek, sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish o‘qituvchining ish faoliyatini ham yengillashtiradi. Masalan, matn yaratish, test topshiriqlari tayyorlash, o‘quvchilar bilimini tahlil qilish, audio va vizual materiallar ishlab chiqishda sun’iy intellekt vositalaridan foydalanish dars sifatini oshirish bilan birga vaqt tejalishiga ham imkon beradi. Natijada o‘qituvchi ko‘proq pedagogik jarayonni boshqarish va o‘quvchilar bilan individual ishlashga e’tibor qaratadi. Shuningdek, sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish o‘qituvchining ish faoliyatini ham yengillashtiradi. Masalan, matn yaratish, test topshiriqlari

tayyorlash, o‘quvchilar bilimini tahlil qilish, audio va vizual materiallar ishlab chiqishda sun’iy intellekt vositalaridan foydalanish dars sifatini oshirish bilan birga vaqt tejalishiga ham imkon beradi. Natijada o‘qituvchi ko‘proq pedagogik jarayonni boshqarish va o‘quvchilar bilan individual ishlashga e’tibor qaratadi.

Boshlang‘ich ta’lim jarayonida ona tili fanini o‘qitish o‘quvchilarning savodxonligini shakllantirish, nutq madaniyatini rivojlantirish hamda erkin fikrlash ko‘nikmalarini hosil qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli darslarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish bugungi kunning asosiy talablaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, sun’iy intellekt texnologiyalarining ta’lim jarayoniga kirib kelishi boshlang‘ich sinf darslarini yanada samarali, qiziqarli va interaktiv tashkil etish imkoniyatini yaratmoqda. Sun’iy intellekt o‘quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda individual yondashuvni amalga oshirishga yordam beradi. Har bir bolaning bilimni o‘zlashtirish darajasi turlicha bo‘lgani sababli, dars jarayonida barcha o‘quvchilar bilan bir xil usulda ishlash doimo ham samarali natija bermaydi. Sun’iy intellekt asosidagi platformalar esa o‘quvchining bilim darajasini aniqlab, unga mos topshiriqlarni tavsiya etadi. Bu esa o‘quvchilarning darsdagi faolligini oshiradi va bilimlarni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Boshlang‘ich sinf ona tili darslarida sun’iy intellektdan foydalanishning eng muhim jihatlaridan biri — interaktiv mashqlar yaratish imkoniyatidir. Masalan, “Gap tuzing”, “So‘zlardan hikoya yarating”, “Rasm asosida matn tuzing” kabi topshiriqlar sun’iy intellekt yordamida avtomatik tarzda ishlab chiqilishi mumkin. O‘quvchilar esa bunday topshiriqlarni qiziqish bilan bajaradilar. Ayniqsa, rasmli va ovozli materiallar bilan boyitilgan mashg‘ulotlar bolalarning diqqatini uzoq vaqt davomida saqlab turadi.

Masalan, “Bahor fasli” mavzusi o‘tilayotgan darsda sun’iy intellekt yordamida tabiat manzaralari aks etgan rasmlar yoki qisqa animatsiyalar tayyorlanadi. O‘quvchilar shu tasvirlar asosida gap tuzadilar, yangi so‘zlarni o‘rganadilar

hamda kichik matn yaratishga harakat qiladilar. Natijada o‘quvchilarning lug‘at boyligi ortadi, mustaqil fikrlashi rivojlanadi va og‘zaki nutqi shakllanadi. Bundan tashqari, sun’iy intellekt vositalari ona tili darslarida xatolar ustida ishlash jarayonini ham yengillashtiradi. Ayrim dasturlar o‘quvchining yozgan matnidagi imlo yoki uslubiy xatolarni aniqlab, ularni to‘g‘rilash bo‘yicha tavsiyalar beradi. Bu esa o‘quvchilarda savodxonlik ko‘nikmalarini mustahkamlashga yordam beradi. Masalan, o‘quvchi diktant yoki kichik insho yozgandan so‘ng dastur orqali o‘z xatolarini ko‘rib chiqadi va ularni tahlil qiladi. Shu orqali bola xatosini mustaqil tushunishga va uni qayta takrorlamaslikka o‘rganadi.

Sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish o‘qituvchi faoliyatida ham katta qulaylik yaratadi. O‘qituvchi qisqa vaqt ichida test savollari, kartochkalar, matnlar hamda didaktik materiallar tayyorlashi mumkin. Ayniqsa, boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun mos ertak, topishmoq, maqol va she’rlarni tanlashda sun’iy intellekt vositalari samarali yordam beradi. Bu esa darsning mazmunli va qiziqarli tashkil etilishiga xizmat qiladi.

Misol sifatida “Ot so‘z turkumi” mavzusini olaylik. O‘qituvchi sun’iy intellekt yordamida hayvonlar, mevalar yoki buyumlar rasmi tushirilgan topshiriqlar yaratadi. O‘quvchilar esa rasmlarga qarab otlarni topadilar va ular ishtirokida gap tuzadilar. Shu bilan birga, dastur o‘quvchilarning javoblarini tezkor baholab, natijalarni ko‘rsatishi mumkin. Bu usul o‘quvchilarning mavzuni tezroq o‘zlashtirishiga yordam beradi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun o‘yin elementlari asosida tashkil etilgan darslar alohida ahamiyatga ega. Sun’iy intellekt asosidagi ta’limiy o‘yinlar orqali harflarni o‘rganish, bo‘g‘inlarni birlashtirish, matnni ifodali o‘qish kabi mashqlarni samarali tashkil etish mumkin. Masalan, o‘quvchilar noto‘g‘ri yozilgan so‘zlarni topish yoki gapdagi tushirib qoldirilgan harflarni qo‘yish kabi topshiriqlarni bajaradilar. Bunday usullar bolalarda raqobat va qiziqish hissini

uyg‘otadi. Shuningdek, sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishda o‘qituvchi nazorati muhim ahamiyatga ega. Chunki boshlang‘ich sinf o‘quvchilari hali mustaqil ravishda barcha ma’lumotlarni to‘g‘ri tahlil qila olmaydi. Shu sababli o‘qituvchi sun’iy intellekt orqali olinayotgan ma’lumotlarning to‘g‘riligi va mazmuniga e’tibor qaratishi zarur. Texnologiyalar darsning asosiy maqsadini emas, balki uni samarali amalga oshirish vositasini tashkil etishi kerak.

Umuman olganda, sun’iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanish boshlang‘ich sinf ona tili darslarini zamonaviy talablar asosida tashkil etishga yordam beradi. Bu esa o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan qiziqishini oshirib, ularning mustaqil fikrlash, savodxonlik va ijodkorlik ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich sinf ona tili darslarida sun’iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanish ta’lim jarayonini zamonaviy talablar asosida tashkil etishda muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur texnologiyalar o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshirish, mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish hamda bilimlarni samarali o‘zlashtirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, interaktiv topshiriqlar, rasmli va ovozli materiallar, avtomatik baholash tizimlari o‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlab, ona tili fanini o‘rganishni yanada qiziqarli va tushunarli qiladi.

Shuningdek, sun’iy intellekt vositalari o‘qituvchining pedagogik faoliyatini yengillashtirib, dars materiallarini tayyorlash, test va mashqlar yaratish hamda o‘quvchilar bilimini tahlil qilishda samarali yordam beradi. Bu esa vaqt tejalishiga, dars sifati va samaradorligining oshishiga olib keladi. Natijada o‘qituvchi o‘quvchilar bilan individual ishlash imkoniyatiga ko‘proq ega bo‘ladi. Biroq sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishda o‘qituvchining nazorati va pedagogik mahorati muhim o‘rin tutadi. Chunki texnologiya ta’limning asosiy maqsadini emas, balki uni amalga oshirish vositasini tashkil etadi. Shu sababli

sun’iy intellektdan foydalanishda o‘quvchilarning yosh xususiyatlari, bilim darajasi hamda ma’naviy-axloqiy tarbiyasi inobatga olinishi zarur.

Umuman olganda, boshlang‘ich sinf ona tili darslarida sun’iy intellekt imkoniyatlaridan samarali foydalanish ta’lim sifatini oshirish, o‘quvchilarning ijodiy va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish hamda zamonaviy bilim va ko‘nikmalarni shakllantirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Kelajakda ta’lim tizimida bunday texnologiyalarning keng qo‘llanilishi o‘quv jarayonining yanada takomillashishiga zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Isroilov, D. (2022). Ta’lim tizimida innovatsion yondashuvlar va pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Fan nashriyoti.
2. Azizxo‘jayeva, N. N. (2018). Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent: O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasi nashriyoti.
3. Yo‘ldoshev, J. G‘., Usmonov, S. A. (2020). Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish. Toshkent: O‘qituvchi.
4. Tolipov, O‘. Q., Usmonboyeva, M. (2019). Pedagogik texnologiyalarning nazariy va amaliy asoslari. Toshkent: Fan va texnologiya.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ta’lim tizimini rivojlantirishga oid qarorlari va farmonlari.
6. Begimqulov, U. Sh. (2021). Ta’limda axborot texnologiyalaridan foydalanish metodikasi. Toshkent: Tafakkur.
7. Saidahmedov, N. (2017). Yangi pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Moliya nashriyoti.